

PÁL LEVELE FILEMONNAK

- Kiss György -

Mikor íródott, milyen történelmi helyzetben?

A levél maga nem jelzi, hogy mikor íródott, sem azt, hogy hol volt Pál bebörtönzési helye, sem azt, hogy hol volt Filemon otthona. Ha történelmileg pontosnak fogadjuk el a kolosszeiek információját, lehetséges, hogy Filemon otthona Kolosszéban volt, egy kisvárosban, a mai modern Törökország délnyugati részén, és hogy Pál bebörtönzése nem messze innen, talán Efezusban volt. Mivel Pál azt várta, hogy hamarosan kiengedik a börtönből, a levél körülbelül ugyanakkor íródhatott, mint a Filippibelieknek írt levél (1,1-3; 4,4-7.21-23), vagy röviddel azután, ha valóban ugyanarról a bebörtönzésről van szó, mint a Filippi levélben. Ebben az esetben a keletkezés időpontja közel lehet Kr. u. 56-hoz.

Mi volt a könyv megírásának eredeti célja?

Pál Filemonhoz írt levele az apostol legrövidebb teljes, ránk maradt levele. Jó példája annak, ahogyan Pál apostoli tekintélyét érvényesíteni tudta egyik közösség tagjánál azért, hogy felelős, keresztény cselekedetre buzdítsa. A meggyőzés mesterműve ez, a levélírás olyan fajtája, amely Pál idején gyakori volt a görög-római világban.

Mialatt megcsodálhatjuk, Pál meggyőző erejét, a levél időtlensége elsődlegesen üzenetében van, amely arról szól, hogy miként kezeljük keresztény társainkat.

Ebben végül is benne foglaltatik az, hogy a keresztények miként szemléljék a rabszolgaság intézményét, de Pál nem szól magáról a rabszolgaság témájáról, ámbár az a szövegösszefüggés részét képezi.

Pál véleménye egyszerűen az, hogy a kereszténységre való megtérés új kapcsolatot hoz létre a keresztények között. Ők testvérekké válnak Krisztusban, vagy társakká az Úrban, és ez a kapcsolat felülmúl minden más kapcsolatot, mint például úr és rabszolga kapcsolatát.

Ez a keresztény lét azonban nem szünteti meg automatikusan a többi kapcsolatot, bár idővel bizonyára érintheti azokat. Pál nem foglalkozik ezzel a későbbi üggyel, mivel nem dolgozta ki az üzenet társadalmi vonatkozásait. Ez ránk van bízva.

Tartalmi áttekintés

Filemon 1-3. - Bevezetés és üdvözet

A levél feladói Pál és segítőtje Timóteus, valójában mégis Pál maga írta (ld. 19. vers). Pál önmegjelölése, mint "Krisztus Jézus foglya" valószínűleg nemcsak fizikai korlátozására vonatkozik, hanem Jézusra hagyatkozására is. Ő Krisztus foglya, sőt, ahogy másutt leírja önmagát, Krisztus rabszolgája vagy szolgálója (Filemon 1,1).

A levél első számú címzettje Filemon, akit Pál magasztaló hangon szólít meg - ez az első lépés Filemon bátorításának szolgálatában, hogy ő végül eleget fog tenni keresztény felelősségének, amint Pál rá fog mutatni.

Ahelyett, hogy ezt a levelet személyesen Filemonnak küldené, amint tehetné volna, Pál azt választja, hogy az egész közösségnek küldi, amelyik Filemon otthonában találkozik; így két másik tagot is nevére szólít, Appiát és Archippuszt, akiről semmit sem tudunk.

Ebben a korai időszakban a keresztény közösségek gyakran egészen kicsinyek voltak, talán nem több mint harminc ember, és még nem templomokban imádkoztak, hanem magánházaknál.

Az egész közösséget, amelynek jelenlétében a levelet olvasták, áldással üdvözli, amely gyakran feltűnik Pál írásaiban pontosan ugyanazzal a szövegezéssel (Filemon 1,2).

A levél többi része, néhány kivétellel, egyedül Filemonnak szól. Ez ragyogó trükk Pál részéről, mert azáltal, hogy Filemonnak a közösségen keresztül ír, megnehezíti, hogy a kérését nyilvános zavarkeltés nélkül elutasítsa. Pál a közösségnek is megadja a lehetőséget, hogy az ügyben közbenjárjon, ha Filemon tétovázna, hogy teljesítse Pál kérését.

Filemon 4-7. - Hálaadás és imádság

Miután Pál azt mondja Filemonnak, hogy imádságában folyamatosan megemlékezik róla, megemlíti, hogy miért Filemon a hálaadás tárgya: Pál hallotta Filemon hitét és szeretetét az Úrban és keresztény társai iránt.

Így tudatván Filemonnal, hogy a keresztények példaképének tekinti őt, Pál előkészíti ezt a jó keresztény embert, hogy hallgassa meg egy apostol kérését, és ez nyilvánvalóvá válik, amikor felfedi Filemonért való imádságának a tartalmát.

Mielőtt Pál elmondja Filemonnak, hogyan ossza meg hitét teljesebben, kifejezi afeletti örömét és vigasztalódását, ahogy Filemon hajlandó keresztény testvéreinek szolgálatára állni. Az „ösvény most már ki van köveztve” Pál számára, hogy előadja kérését.

Filemon 8-21. - Az apostoli kérés

Pál emlékezteti Filemont apostoli jogára, mellyel megparancsolhatja, hogy tegye meg, amit akar, ám ahelyett jobban örülne, ha ezt szeretetből tenné.

Mint Jézus követe és érte fogoly, Pál előhívja Filemon együttérzését, mialatt előadja kérését Onezimusszal kapcsolatban. Pál úgy beszél a szökött rabszolgáról, Onezimusról, mint gyermekéről, akit ő "nemzett" a kereszténységben.

Pál megjegyzi, hogy Onezimusz megtérése előtt, mint rabszolga, ténylegesen haszontalan volt Filemon számára (lusta, netán tolvaj?), de most hasznos mind Filemon, mind Pál számára.

Pál szójátékot használ az Onezimusz (hasznos) szó szerinti jelentésével, de hogy milyen módon hasznos Onezimusz, azt később magyarázza meg. Ezen a ponton Pál bevallja vonakodását

Onezimusz visszaküldésével kapcsolatban, mivel a rabszolga és Pál közötti kapcsolat olyan szorossá vált, hogy Pál Onezimuszt önmaga részének tekinti.

Pál továbblép az érvelésben, és kifejezi vágyát, hogy szerette volna Onezimuszt magánál tartani, hogy szolgáljon neki Filemon helyett, különösen addig, amíg börtönben van az evangéliumért.

Pál arra utal, hogy Filemon tartozik neki valamivel, de ő nem kéri Onezimusz felszabadítását a rabszolgaságból, inkább azt sugallja, hogy Filemon esetleg Pál rendelkezésére bocsáthatná a rabszolgáját. Pál nem tenné meg ezt anélkül, hogy először meg ne kérdezné Filemont; másként úgy tűnhetne, hogy erőlteti Filemont, hogy megtegye ezt a szívességet (szó szerint "a jót"), amikor Pál azt szeretné, hogy Filemon hozza meg ezt a döntést a saját szabad akaratából.

Azonban ha Filemon nem azt tenné, amit Pál kíván, az a "jó" ellenkezője lenne, valami, ami nem méltó a kereszténység egyik modelljéhez.

Pál azt állítja, hogy Onezimusz azért lehetett egy ideig távol Filemontól, hogy Filemon örökre visszakaphassa, nem csupán mint rabszolgát, aki volt (és még az is), hanem mint szeretett keresztény társat is, ami még sokkal fontosabb. Ebben a minőségben Onezimusz különösen kedves Pálnak, de Filemon kétszeresen áldott, mivel vissza fogja kapni Onezimuszt testben is - mint rabszolgáját, lélekben is - mint testvérét Krisztusban.

A levél azzal a fortélyos kéréssel éri el tetőpontját, hogy Filemon úgy fogadja Onezimuszt vissza, mintha a rabszolga maga Pál volna. Pál feltételezi, hogy ez természetesen bekövetkezik, amennyiben Pál és Filemon valóban partnerek még akkor is, ha Filemonnak kedve lenne elutasítani. Pál nem kéri Onezimusz felszabadítását a rabszolgaságból, hanem hogy Filemon fogadja vissza ezt a rabszolgát anélkül, hogy kiosztaná azt a büntetést vagy fenyegetést, amit általában a szökött rabszolgákra kivetnek.

Pál felajánlja, hogy kijavítja a rosszat, kifizeti a számlákat, melyekért Onezimusz felelős lehet, és vállalkozását hangsúlyozza az a tény, hogy ő maga írja ezt a levelet, és megismétli ajánlatát, hogy megfizeti a károkat. Pál nézőpontjából ez nagylelkű ajánlat, mivel Filemon maga is adós keresztény létéért Pálnak. Ezért Pál igazolva érzi magát, amikor azt kéri Filemontól, hogy most ő legyen "hasznos" (egy másik utalás Onezimusz nevének jelentésére) számára és tegye meg ezt a szívességet az Úrban. Így Pál megnyugodhat.

Pál aligha hagy szabad választást Filemonnak ebben a témában, mikor Pál azt mondja, hogy úgy ír Filemonnak, hogy bízik engedelmességében és készségében, hogy még többet tegyen, mint amit Pál mond. Pál arra törekedett, hogy megmutassa Filemonnak a keresztény döntés szükségességét egy olyan kérdésben, amelynek komoly társadalmi következményei vannak.

Filemon 22-25. - Befejezés

Miután befejezte írása fő okának taglalását, Pál kéri Filemont, hogy készítsen szállást számára, és azután az egész közösségnek bejelenti, reméli, hogy imádságaik révén képes lesz hozzájuk menni, és természetesen várja, hogy bebörtönzése hamarosan véget ér. Epafrász, Pál fogolytársa is üdvözli Filemont, éppúgy, mint más munkatársak: Márk, Arisztarchosz, Démász és Lukács. Ez az egyetlen alkalom, amikor Pál maga megnevezi ezeket az embereket. A levél ugyanazzal az egész közösség számára adott áldással fejeződik be, mint amelyet a Fil 4,23-ban is találunk

Mi a fő mondanivalója az utolsó időkben élő keresztények számára?

Ahogy valaki Krisztusban testvérét fogadja, olyan cselekvést kíván, amely eltérhet a világi felfogástól és törvényektől, mivel az élet "Krisztusban" új parancs. Ez Filemon levél maradandó üzenete minden keresztény nemzedék számára.